

Vinderup i begyndelsen af århundredet

Af Kristen Antonius Kristensen

I 1900 havde Vinderup ca. 500 indbyggere, som i 1911 var steget til 981, altså en ret stor tilgang. Dette skyldtes bl.a. Vinderups gode opland, som fik mange håndværkere og handlende til at flytte til byen.

De fleste byggede nord for banen, nuværende Nørregade, men efterhånden opførtes flere huse syd for banen, nu Søndergade. Jeg mindes, at de fleste håndværksfag var repræsenteret bl.a. skomager, smed, bager, skrædder, træhandler, snedker, tømrer m. fl., men også sjældnere fag som karetmager, drejer og rebslager fandtes.

Jeg husker, at der i en kælder under en sidebygning til kroen (Hotel Vinderup) var et øltapperi. Kroens forsyning af øl blev nemlig dengang leveret fra Sct. Jørgens Bryggeri i Holstebro og kom i store tønder til kroen. Her sørgede en øltapper så for, at øllet blev tappet på flasker, og at etiketter blev påklæbet.

I 1905 fik Vinderup sit eget bryggeri, men dette bryggede kun husholdningsøl. Bryggeriet blev oprettet af Jakob Jensen, som i en årrække havde været skomager i byen, men afstod forretningen i 1901. (Det var Nørregade nr.9). Jensens værksted lavede selv det fodtøj, som solgtes, eftersom »fabriksfodtøj« først senere blev almindeligt.

Bryggeriet var i en bagbygning til Nørregade 14, og det bryggede øl kom i små træankere og blev pr. hestekøretøj bragt ud til egnens landboere. Bryggeriet blev nedlagt, da det blev almindeligt med øl i flasker.

Op gennem halvfemserne oprettedes også flere købmandsforretninger, som ikke alene handlede med kolonialvarer, men også havde lager af korn, foderstoffer, brændsel m.m. Disse forretninger havde ikke alene butikspersonale, men også en gårdskar, som bl.a. passede forretningens stald.

Dengang - før bilernes tid - kørte landboerne i eget hestekøretøj »til staden« for at handle, og de fik da hestene opstaldet i købmandsgårdene.

Af disse kan nævnes: »Gregersens« (senere Steffensen), Søndergade 32, »Vareindkøbsforeningen« (Brugsen), Søndergade 5, »P. Mikkelsen«, Nørregade 3, samt »Simon Knudsen«, Nørregade 11. Desuden havde »Kroen« (Hotel Vinderup) og »Afholdshotellet«, Søndergade 2, kørestalde med plads til heste, og en staldforpagter til at passe disse. De mange hestekøretøjer fyldte da de omtalte købmandsgårde.

Når landboerne tog til byen, var konen ofte med for at handle. Tirsdag og torsdag var »store dage« i byen for de handlende. Om tirsdagen blev der leveret svin til slagterierne i Skive og Holstebro, og om torsdagen afholdtes de store landboauktioner. Foruden egnens befolkning var mange opkøbere,

handelsmænd og slagtere mødt op for at byde på de mange kreaturer, som blev tilført disse auktioner. Over for den daværende stationsbygning lå en vejerbod og en læsserampe, og her var det, at svinene blev aflæsset, vejjet og sat i godsvogne til videre transport til slagterierne.

Af industrielle virksomheder fandtes dengang kun Jacob Rings klædefabrik, som overvejende var farveri og uldspinderi, og som var flyttet til Vinderup i 1902. I et stort område omkring Vinderup, Skive og Holstebro blev ulden af de mange får, som bønderne dengang havde, afhentet pr. hestekøretøj for at blive spundet til garn og farvet på fabrikken. Størstedelen af det færdige garn blev derefter sendt tilbage til leverandørerne af ulden. Efter forholdene i Vinderup dengang var det en stor virksomhed, hvor der var beskæftiget 15 á 20 arbejdere. Virksomheden ophørte ca. 1925. I en del af de gamle fabriksbygninger i Nørregade er nu Kappels autoværksted.

En bror til fabrikant Ring boede til leje i en sidebygning til Nørregade 4, hvor Ring havde butik og beboelse i forhuset. Broderen var fabrikant af en så sjældnen vare som parfume. Den solgtes under firmanavnet »Alexandrine«, men efter nogle års forløb flyttede virksomheden.

De to årlige markedsdage var også »store dage«, især markedsdagen i september.

Markedspladsen lå mellem Nørregade, Nørreallé og Stationsvej på et areal, som tilhørte kroen. Der var altid tilført et stort antal heste, kreaturer, får og grise, som sammen med de mange folk fyldte pladsen.

På den tid var en markedsdag egnens store folkefest for børn og ungdom, og gøgl af enhver slags fandtes derfor på markedspladsen og i gaderne. På selve pladsen var opstillet luftgynge, karrusel, og ofte gav et cirkus forestillinger.

På den ene side af pladsen lå en række beværtningsstelte fra de omliggende kroer og byer. Så snart en handel var afsluttet, blev der drukket lidkøb i nævnte telte, og det var især kaffepunche, man købte.

Da kroen ikke kunne rumme de mange gæster, var teltene åbne til langt ud på aftenen, mens der på kroen var dans for ungdommen.

I Nørregade og Stationsvej - overfor kroen - var der boder med bl.a. frugt fra Fyn og honningkager fra Christiansfeld, og sidstnævnte var meget eftertragtet som gave til de, der af en eller anden grund måtte blive hjemme fra festen.

Til slut kan jeg ikke lade være med at mindes de polske landarbejdere på Vinderupegnen. Det var i tiden omkring 1905, at de mange herregårde heromkring beskæftigede polske landarbejdere i deres kartoffel- og roemarker.

De ankom med tog til Vinderup og blev opstillet foran kroen, hvorefter en leder eller fører sørgede for, at de enkelte gårde fik det antal arbejdere, som var bestilt. Af gårde, som havde disse arbejdere, kan nævnes: Rydhave, Hanbjerg Hovgård, Volstrup, Landting, Råstgård og Nygård (Ejsingholm). På Rydhave

havde de et særligt »polakhus«, som lå mellem vejen og skoven kort efter indkørslen til slottet, når man kom fra nord.

Arbejderne, såvel de mandlige som kvindelige, var unge, ugifte mennesker, som for en lav løn arbejdede i markerne. Så snart lidt løn var sparet fra, var det almindeligt, især blandt de unge piger, at de skulle fotograferes.

Dette fandt sted hos fotograf Hans Povlsen, som boede i Nørregade 9 (senere kendt som forfatter). Det var en stor glæde for de unge piger at få lejlighed til at sende et fotografi af sig selv hjem til deres kære i Polen. Det pæne tøj og det glade smil var jo et bevis på, at de havde det godt i Danmark.

Kristen Antonius Kristensen
Fhv. overinspektør i Kgl. Brand
Nørgårdsvej 12, 7830 Vinderup
Født 1893 i Bregninge på Sjælland